

خیلواکی

استقلال

www.esteqlaal.net

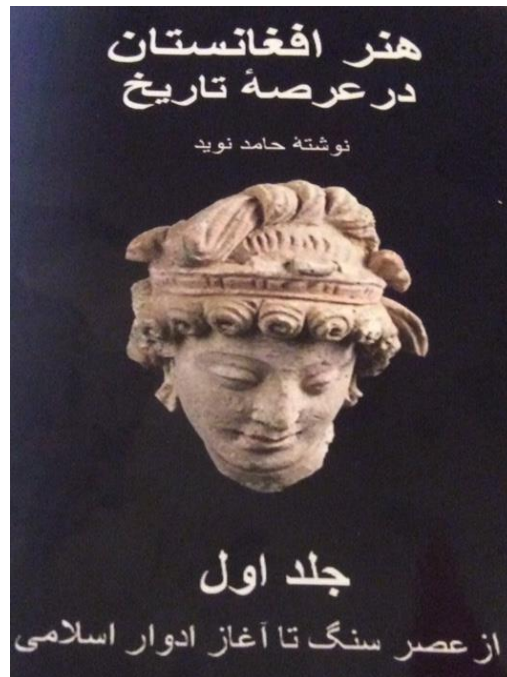
شنبه ۱۷ جولای ۲۰۲۱

ملالی موسی نظام

هنر افغانستان در عرصه تاریخ

آئینه روشنی از هزاره های هنر کهن در سرزمین باستانی ما

قسمت اول

مقدمه:

چند سال قبل وقتی برای اولین بار نمایش آثار هنری ارزشمند، نهایت کهن و قدیمی کشور باستانی ام را تحت عنوان «گنجینه باختر» در موزیم «گیومه» پاریس مشاهده نمودم، از بهت و حیرت گیج شده بودم. گرچه قبلاً کتابی را که در زمینه در روسیه نشر شده بود و تصاویر و تشریحات این

گنجینه بینظیر در آن وضاحت کافی داشت، بدست داشتم که گویا در سرک های کابل به نحوی در اختیار دستفروشان قرار گرفته بود؛ ولی دیدن و مطالعه واقعی چنان آثار حیرت انگیز مجلل که اکثراً از طلای خالص، شیشه و عاج در قرون قبل از اسلام با ظرافت و هنرمندی محیرالعقولی ساخته شده بود، تأثیر دیگری داشت. این گنجینه درخشان که هنر و حتی تاریخ صدهای متوالی را بیان مینمود، از موجودیت اعصار معتبر و مدنیت های شگوفایی که یکی به دنبال دیگری این قسمت جامعه بشری هزاران سال قبل را احتواء مینمود، خبر میداد.

بعد ها با عطش سیری ناپذیری که دیدار و مطالعه این آثار گرانبهای وطن خودم خلق مینمود، تصادفاً در «برتش میوزیم» لندن موفق به مطالعه و بررسی بیشتر آنها گردیدم که با قدمندی و ترتیبات

تاج طلای شاهدخت آریایی جزئی از گنجینه باختر - طلا تپه

فوق العاده ای هر قسمتی از «گنجینه بینظیر باختر» را علیحده تزئین و تشریح نموده بودند، طوری که تاج گرانبهای طلا بر سر تصویر یک شاهدخت کوشانی که در داخل یک آرامگاه شیشه ای قرار داشت، گذاشته شده بود. به همین صورت زمانیکه آثار برای نمایش به شهر واشنگتن دی سی رسید، باز هم با دوستان به دیدار آن در موزیمی که به نمایش گذاشته بودند، رفتیم که ترتیبات شان نسبت به لندن، قدری سر در گم و زیاد جالب نبود.

باوجود چور و چپاول های لجام گسیخته قاچاقبران و تخریب ددمنشان آثار هنری افغانستان، خوشبختانه «گنجینه بینظیر باختر» که به همت جمعی افغان شریف و وطن پرست در زیر خانه

های ارگ از انظار مخفی گردید، تا آغاز قرن موجوده محافظت شد که جزئی از دارایی های موزیم ملی افغانستان محسوب میگردد.

در دهه شصت و هفتاد میلادی، زمانی که در مادر وطن صلح و سلم برقرار بود، دوست خردمند و یگانه محقق آثار عتیق که درین رشته با تعلیمات عالی از ایتالیه برگشته بود، در منطقه «**هده**» جلال آباد به کار نهایت مشکل حفریات مشغول بود و همیشه در فصل زمستان ما را به منطقه کار حفریات خویش دعوت مینمود که از آثار بینظیر و نهایت دیدنی ای که خود با آگاهی، امانت داری، وسواس و مهارت زیاد از زیر خاک در می آورد، دیدن نماییم. این انسان متواضع، باکفایت و با شخصیت عالی و علمیت بسیار، مرحوم داکتر «**شاهی بای مستندی**» بود که خداوند روح پاک و گرانمایه اش را شاد داشته باشد.

در آن زمان آثار بی مثال و گرانبهای هده آنقدر خاص، متنوع و دیدنی بودند که نمیشد مشابهتی یا ارزشی برای آن تعیین نمود. هرگاه بعد از سپری شدن زمان به ساحه حفریات میرفتیم، با نقش و نگار های بیمانند دیگری روبرو میشدیم و انگشت حیرت به دندان می بردیم، مخصوصاً آنچه را بر روی دیوارها مشاهده میکردیم، بیرنگ و رنگه، همه شهکار هایی بودند از تمدن منطقه در هزاران سال قبل. در یک قسمت که در سطح پایین تر قرار داشت گروهی از عساکر در حال نظم و به حالت ایستاده قرار داشتند که امروز در بسیاری آثار هنری چین و ممالک مشابه آن به مشاهده میرسد.

مجسمه بینظیر بودا در حال صعود و نشسته بر گلهای نیلوفر، آنقدر بی عیب و متناسب بود که انسان از آنهمه مهارت هنرمند و زیبایی خود مجسمه به حیرت میرفت. ولی افسوس که آن گنجینه های بی مثال که از تاریخ غنی هزاره های با شکوه باستانی سرزمین ما نمایندگی میکردند، با ددمنشی تنظیم های وابسته به پاکستان و تعصبات پوشالی تخریب کاران بی احساس، به خاک یکسان گردید و بیشمار قطعات زیبای آن به سرقت دزدان پاکستانی رفت. از این گنجینه تمدن بشری، دردا که دیگر اثری موجود نیست، بلکه تصاویر آن در کتب تاریخی و یا آثار هنری عهد عتیق به نمایش گذاشته میشود.

امروز که اکثریت آن آثار بی بدیل و اکثر آنچه در سراسر افغانستان موجود بوده اند، به نحوی یا پامال جفا و عقب گرایی خود اولیای امور دهه های اخیر قرن گذشته گردیده و تخریب شده اند و یا با سرقت و نقل هزاران اثر بی همتا به خارج طعمه مافیای آثار عتیقه شده است. با آنهم این سرزمینی که هر گوشه آن در طول اعصار از مدنیت های کهن خاخره های بی پایان دارد، گنجینه های

بیشماری هم در لابلای کوه پایه ها مانند عینک و یا سرخ کوتل را صاحب است و یا در موزیم های مانند لندن و فرانسه و امریکا هنوز هم نمونه هایی از مدنیت بینظیر این منطقه عالم میدرخشد.

معرفی کتاب ارزشمند هنر افغانستان در عرصه تاریخ:

یقین است که خوانندگان ما از نشر کتاب نهایت آموزنده و با ارزش جلد اول «هنر افغانستان در عرصه تاریخ» به زبان دری، اثر دانشمند و محقق ورزیده افغان محترم حامد نوید، آگاهی یافته اند چونکه نه تنها از فیس بوک ایشان راپور مفصلی در زمینه منتشر نمودند، بلکه آریانا افغانستان آنلاین هم با تفصیل از چنین اثر برگزیده ای که آثار بینظیر سرزمین باستانی ما را از قدیمترین اعصار تمدن بشری که دوره سنگ باشد، تا آغاز مدنیت های دوره اسلامی در معرض دید خوانندگان قرار میدهد، مزده داده است.

خوشبختانه با دسترسی به این کتاب آموزنده به السنه انگلیسی و دری که با تصاویر و تشریحات عالی تنظیم و ترتیب گشته است، زمینه مطالعه و شناسایی را برای نسلهای افغان که به دری و انگلیسی دسترسی دارند فراهم میسازد و طوریکه از نویسنده آن محترم حامد نوید شنیدم که کار ترجمه پشتوی آن به همت یکی از هموطنان خبره آغاز گردیده است.

به تاریخ اول ماه نوامبر محفل در مرکز افغان اکادمی در شهر الکساندریه ایالت ورجینیا برای معرفی و امضای نسخه دری «هنر افغانستان در عرصه تاریخ» ترتیب یافته بود که در آن عده ای از همشهریان افغان در منطقه واشنگتن اشتراک نموده بودند. درین مجلس فرهنگی، خلاصه کتاب با تصاویر آشکارا و با تشریحات و توضیحات کافی ذریعه خود نویسنده بیان گردید و سؤالاتی در زمینه بصورت عالمانه و عام فهم پاسخ داده شد.

آنچه را بینندگان و مدوعین ذریعه ویدیو مشاهده مینمودند، در حالیکه باعث اعجاب و افتخار میگردید، اکثراً زمینه تأثر و افسوس را هم فراهم مینمود چونکه اکثریت آن گنجینه های هنر اصیل کشور، مخصوصاً آنانیکه نصب جایگاه هایی بودند که مظهر تمدن های بشری درین سرزمین کهن شمرده میشدند، در دهه های اخیر نابود گردیده بودند. طور مثال آثار گرانبهای هده یکی از غنی ترین مراکز تمدن عصر خود، در حالیکه قرن های متوالی در دل خاک حفظ گردید، در اواخر قرن بیستم و بین سال های ۱۹۹۲ – ۱۹۹۶ تخریب و پامال جفای خود فروختگانی گردید که از افغانیت و شرافت بویی نبرده بودند.

درین مبحث از همه آثار بی همتای هده جلال آباد که درین کتاب ارزشمند در پهلوی دیگر آثار
قیمتدار عهد عتیق افغانستان معرفی گردیده است، صرف به نمونه های مختصری قناعت می نمایم:

پایان قسمت اول